

مقاله پژوهشی: پیامدها و فرصت‌های ناشی از افول هژمونی نظامی آمریکا

بر امنیت ملی ج.ا.ایران

داود رمضانی تکلیمی، فؤاد ایزدی، عباس جعفری نیا، محسن مرادیان^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۲۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۱۳

چکیده

افول هژمونیک آمریکا معلول شکاف‌های عمیق سیاسی داخلی این کشور است. هدف اصلی این تحقیق شناسایی پیامدها و فرصت‌های ناشی از افول هژمونی نظامی آمریکا و تأثیر آن بر ابعاد سیاسی، اقتصادی و نظامی امنیت ملی ج.ا.ایران می‌باشد. این تحقیق کاربردی بوده و به روش زمینه‌ای - موردی انجام شده است. ابزار اطلاعات و داده‌ها، کتابخانه‌ای و میدانی و حجم نمونه ۳۷ نفر است. براساس یافته‌های تحقیق ترتیب اولویت چهار مؤلفه مرتبط با پیامدها، با ضریب اطمینان ۹۱٪ و خطای ۹٪ عبارتند از: سیاسی، نظامی، اقتصادی و اجتماعی - فرهنگی. بر اساس نتایج تحقیق، از تعداد ۱۲ فرصت حاصل از افول هژمونی نظامی آمریکا، تعداد ۸ فرصت با ضریب اطمینان ۹۵٪ و خطای ۵٪ بر ابعاد سیاسی، اقتصادی و نظامی جمهوری اسلامی ایران مؤثر، نقش‌آفرین و معنادار می‌باشند و فرصت‌های: «بهبود موقعیت کنشگران غیردولتی در نظام بین‌الملل که هرکدام می‌توانند منجر به ارتقای جایگاه و نقش‌آفرینی ج.ا.ایران در نظام بین‌الملل شوند، طراحی و مهندسی نظم خاورمیانه‌ای درون‌زای نوین مبتنی بر مشارکت همه کشورها، لزوم افزایش نرخ رشد جمعیت و حفظ سرمایه‌های انسانی و نخبگان و برتری یافتن ایران نسبت به آمریکا در کسب قدرت منطقه‌ای» بر ابعاد سیاسی، اقتصادی و نظامی ج.ا.ایران، مؤثر و معنادار نشدند.

کلیدواژه‌ها: پیامد، فرصت، هژمونی، آمریکا، امنیت ملی.

۱ دانش‌آموخته مقطع دکترای دانشگاه عالی دفاع ملی (نویسنده مسئول) رایانامه:

davood1973ramezani@gmail.com

۲ استادیار دانشکده مطالعات جهان دانشگاه تهران، رایانامه: f.izadi@ut.ac.ir

۳ استادیار دانشگاه عالی دفاع ملی، رایانامه: a.jafarinia@gmail.com

۴ استادیار دانشگاه عالی دفاع ملی، رایانامه: mohsenmoradian@hotmail.com

مقدمه و بیان مسئله

در ابتدا بایستی بیان نمود که در این پژوهش، صحبت از «افول»، به معنای فروپاشی به مثابه شوروی و یا تجزیه نیست، بلکه به معنای «کاهش قدرت» و مقایسه توان نظامی آمریکا با خود این کشور در طول دهه‌های گذشته است. آمریکایی‌ها همواره با این ترس دست به گریبان هستند که برتری جهانی آنها، تنها دریچه‌ای به سوی فرصت‌هاست تا جایگاهی باثبات و دائمی. از این رو، بارها تلاش نموده‌اند تا با توسعه پیشرو نظامی خود به گونه‌ای که دیگر کشوری قادر نباشد آن را به چالش بکشد، این دریچه را بزرگ‌تر نمایند، اما در آن وضعیت با چالش دوگانه‌ای به نام‌های «گسترش سلاح‌های هسته‌ای» و «تروریسم» مواجه شده‌اند. پاسخ این کشور به این چالش‌ها، تهیه دکترین «دخالت پیشگیرانه»^۱ بود که پیامد آن، بروز خشم جامعه جهانی و مقاومت در برابر آن شد. آنچه عیان است اینکه وقوع افول در هژمونی نظامی آمریکا و جابجایی قدرت از غرب به شرق، فرصت‌های ویژه‌ای را برای ج.ا.ایران ایجاد می‌نماید که از جمله آنها در دوره اخیر، ایجاد ائتلاف دریایی منطقه‌ای با محوریت ج.ا.ایران و خارج شدن کشورهای عربستان سعودی و امارات از ائتلاف آمریکایی و پیوستن به این ائتلاف است و همچنین تقویت روابط با همسایگان که به معنای فروپاشی سیاست «ایران‌هراسی» آمریکا در منطقه می‌باشد.

۱. مبانی نظری

پیشینه‌شناسی

۱- آهوویی (۱۳۹۶) در مقاله‌ای با عنوان «افول هژمونی آمریکا: معنای انتقال قدرت در نظام جهانی و الزامات سیاست‌گذاری» به این نتیجه رسیده که کاهش قدرت آمریکا هرچند به‌طور نسبی، تأثیرات قابل‌توجهی بر صلح و امنیت جهانی برجای می‌گذارد که لزوماً خوشایند نیست. این تأثیرات طیف وسیعی از مشکلات امنیتی را به دنبال دارد که برخی از

^۱ Preventive Interference Doctrine

آن‌ها نتیجه عقب‌نشینی ایالات متحده از مناطقی است که تاکنون به دلیل نظارت و بازدارندگی قدرت‌های بزرگ، از افتادن در دام کشمکش‌های مرزی، جنگ‌های داخلی، رقابت‌های تسلیحاتی و جنگ بر سر منابع حیاتی بازداشته شده بودند.

۲- مرادی و حضی‌نیا (۱۴۰۲) در « افول هژمونی آمریکا در منظومه فکری مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)» به این نتیجه رسیده‌اند که در نظر مقام معظم رهبری افول قدرت سخت، قدرت نرم و هوشمند آمریکا، به‌طور همزمان، در عرصه‌های گوناگون تشدید شده و آمریکا که عمدتاً با عنوان استقرار دموکراسی، دارای سابقه طولانی مداخله در امور داخلی کشورهای مختلف بوده، امروز قدرت و اقتدار آن در دنیا رو به افول و زوال می‌باشد.

۳- سعیدی‌راد و حلال‌خور (۱۴۰۲) در مقاله‌ای با عنوان « افول هژمونی ایالات متحده آمریکا و نظم جدید جهانی» به این نتیجه رسیده‌اند که آمریکا در مسیر افول هژمونی قرار گرفته و نظم جهانی در حال تغییر به سمت نظام چندقطبی است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که روند افول هژمونی آمریکا مانند روند افول هژمونی انگلستان می‌باشد و روند هژمونی جدید (چین) شبیه تثبیت هژمونی آمریکا است، البته با این تفاوت که چین بدون جنگ جهانی دوم و گسترش سرمایه‌داری به این برتری دست پیدا خواهد کرد؛ اما از آنجایی که جنگ جهانی وجود ندارد که دیگر قدرت‌ها را تضعیف کند قدرت‌های دیگری مانند روسیه، آلمان، هند و... به قدرت جهانی نسبی دست پیدا خواهند کرد و مانع از شکل‌گیری یک نظام تک‌قطبی یا هژمونی مطلق چین خواهند شد.

۴- متقیان‌نژاد و فاطمی‌نیا (۱۴۰۲) در « افول سیاسی آمریکا در هندسه جدید جهانی از نگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)» به این نتیجه رسیده‌اند که طبق آراء اکثر صاحب‌نظران، افول آمریکا امری نسبی و تدریجی است و مقام معظم رهبری هم قائل به چنین نوعی از افول هستند چرا که از ادبیاتی همچون ذره‌ذره آب‌شدن آمریکا و افول موریه‌وار آمریکا در سخنرانی‌ها استفاده کرده‌اند، و طبق نظر ایشان باید این افول را در محاسبات خود و ساخت هندسه جدید جهانی در نظر گرفت.

اصلی‌ترین تفاوت این پژوهش با دیگر مقالات و کتبی که پیرامون افول هژمونی آمریکا به رشته تحریر درآمده این است که در این پژوهش، هژمونی آمریکا در بُعد نظامی مدنظر می‌باشد و اینکه افول در سایر ابعاد هژمونیک آمریکا، بر تغییر رویکرد آمریکا برای گرایش یافتن به رویکرد میلیتاریستی اثرگذار بوده و در نهایت این رویکرد نیز به دلیل متأثر بودن از سایر ابعادی که دچار افول شده‌اند، متحمل افول گردیده است. در برخی بررسی‌های انجام شده قبلی، آثار افول هژمونی آمریکا آن‌هم در نگاهی کلی - نه به‌طور کانالیزه شده و در بخش نظامی - بر دیگر نقاط جهان مورد توجه قرار گرفته است، در حالی که به‌نظر می‌رسد افول نظامی آمریکا وجه جداگانه و قابل توجهی است که در کنار سایر ابعاد و مؤلفه‌های قدرت کشوری همچون آمریکا می‌تواند به‌صورت جداگانه مورد بررسی قرار گیرد و آثار این افول بر کشوری همچون ج.ا.ایران که از ویژگی‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی منحصر به فردی برخوردار است نیز باید به‌طور ویژه بررسی گردد.

تعریف مفاهیم و متغیرها

افول: انحطاط قدرت در مرحله بلوغ قدرت؛ مربوط به قدرت آن دولت با سایر دولت‌هایی که وارد مرحله رشد قدرت شده‌اند را افول گویند (ارگانسکی، ۱۳۵۵: ۶۷). هنگامی که اقتدار به چالش کشیده می‌شود افول آغاز شده و دیگران به‌راحتی می‌توانند در قدرت نظامی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی با آن مقابله کنند (عبداله‌خانی، ۱۳۹۸: ۲۶). رابرت گیلپین در نظریه ثبات هژمونیک، افول را کاهش نسبی قدرت هژمون می‌داند که با تضعیف نهادها و هنجارهای بین‌المللی مطلوب ابرقدرت همراه است. براساس نظریات «جانشینی هژمونیک» افول هژمون علاوه بر تضعیف نسبی قدرت هژمون، محصول افزایش قدرت رقبا است که توان رهبری نظام بین‌الملل را دارند (Hulme & Gartzke, 2021: 542). در پژوهش حاضر، مراد از افول، کاهش نسبی توان ابرقدرت برای رهبری نظام بین‌الملل است که در آینده کوتاه‌مدت، از توان بازگرداندن هژمونی خویش و بسط یک‌جانبه رژیم‌های بین‌المللی برخوردار نیست. به‌عبارتی، از دست دادن اعتبار و وجهه جهانی و منطقه‌ای و قدرت و اقتدار بین‌المللی است. اینکه کشور آمریکا به عنوان متغیر اصلی این

پژوهش، در گذشته برخوردار از ویژگی‌هایی منحصر به فرد در جایگاه قدرت هژمونیک جهانی بوده که امروز بخشی از آن ویژگی‌ها را از دست داده و دیگر در جایگاه قدرت بلامنازع، قادر به محافظت از خود و یا متحدین در برابر تهدیدات منطقه‌ای و یا جهانی نیست.

هژمونی نظامی: هژمونی نظامی استفاده از قدرت‌های نظامی برای تضمین موقعیت هژمون را توصیف می‌کند. امروزه بیشتر منابع ادبیاتی، شیوه‌ای را که آمریکا در حال اعمال نظام خود است را به عنوان هژمونی نظامی توصیف می‌کنند (Michael Krause, 2006). ایکنبری هم با تأکید بر مؤلفه رضایت، هژمونی نظامی را در توان ابرقدرت برای ایجاد و حفظ نظم بین‌المللی مطلوب با استفاده از نهادها و قواعد مشروع بین‌المللی می‌داند (ایکنبری، ۱۳۸۲: ۳۸). منظور محقق از هژمونی نظامی در این پژوهش، استیلا و حکمرانی در جایگاه ابرقدرت نظامی جهان، بر دیگر کشورهای جهان، به‌ویژه منطقه غرب آسیا می‌باشد.

امنیت ملی: مجموعه منافع و اهدافی است که دولت‌ها در پی کسب آن هستند و حفظ و حراست از دستاوردهای منافع ملی برعهده امنیت ملی خواهد بود که دو وجه به هم پیوسته داخلی و خارجی دارد و دارای ابعاد سیاسی، اقتصادی، نظامی و اجتماعی است (مرادیان، ۱۳۹۳: ۶۴). منظور از امنیت ملی در این تحقیق، رویکرد و وضعیتی است که منافع ملی ج.ا.ایران را در قبال تهدیدات و اقدامات سلطه‌جویانه نظامی آمریکا حفظ نموده و موجب پایداری و ثبات ارزش‌های ملی می‌گردد. با توجه به اینکه امنیت ملی ابعاد گوناگونی شامل اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، نظامی، زیست محیطی، بیولوژیک، سایبری، فضایی، فضای مجازی و ... دارد و نیز با عنایت به اینکه امکان اندازه‌گیری آثار افول هژمونی نظامی آمریکا بر تمام ابعاد امنیت ملی ج.ا.ایران وجود ندارد، لذا محقق صرفاً سه بُعد سیاسی، اقتصادی و نظامی را مدنظر قرار داده و بررسی کرده است.

ارتباط افول هژمونی نظامی آمریکا بر ابعاد امنیت ملی ج.ا.ایران

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی و مطرح شدن ایران به عنوان دولتی انقلابی از یک طرف و همچنین از سوی دیگر، ادعای هژمونی آمریکا بعد از پایان جنگ سرد، تقابل و اصطکاک این کشور و جمهوری اسلامی ایران به عنوان دولتی انقلابی ایجاد شد. هرگاه دولت هژمون از اقتدار و مشروعیت بیشتری برخوردار باشد، بیشتر گرایش به به‌کارگیری اقناع و پاداش دارد و در سوی مقابل، هر قدر در اقناع ناکام‌تر شود و کاهش منابع قدرت نیز سبب محدودیت استفاده از پاداش شود، بیشتر به سمت زور، تهدید و اجبار حرکت می‌کند (Cox and Schechter, 2009). در سال‌های پایانی جنگ تحمیلی هشت‌ساله، آمریکا وارد درگیری مستقیم نظامی با جمهوری اسلامی ایران شد. به نظر می‌رسد در قبال دولت‌های انقلابی، دولت هژمون بیشتر از راهبرد «دیپلماسی فشار» استفاده می‌کند. دیپلماسی فشار راهبردی است که در آن یک کشور در جهت متقاعد کردن طرف مقابل از تهدید به‌زور و در صورت لزوم استفاده محدود، گزینشی، ناپیوسته و کنترل شده از زور را در دستور کار قرار می‌دهد (مرادی، ۱۳۹۸: ۱۲۵). تجربه مذاکرات هسته‌ای میان ایران و آمریکا که در نهایت به برجام ختم شد، در این رابطه قابل ذکر است. نقش مذاکره و راهبرد دیپلماسی در سیاست خارجی آمریکا در قبال ایران در موضوعاتی مانند: بحران‌های گروگان‌گیری و افغانستان بعد از ۱۱ سپتامبر و نیز سرنوشت عراق پس از صدام نیز برجسته است (ظریف، ۱۳۹۷: ۲۶-۵). از دیگر ابزارهای دولت هژمون برای مقابله با دولت انقلابی، تحریم‌های مالی و تجاری را می‌توان برشمرد. تحریم‌های مالی در مقایسه با تحریم‌های تجاری شرایط دشوارتر و هزینه بیشتری را به دنبال دارند. شدیدترین نوع تحریم‌های مالی، مسدود کردن دارایی‌های کشورهای هدف است که به دنبال آن، با قطع کردن جریان مالی به صورت مستقیم و غیرمستقیم مانع از انجام فعالیت‌های تجاری می‌شود. در این زمینه می‌توان به تحریم‌های خصمانه آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران در طول چهار دهه گذشته اشاره کرد (بیات، ۱۳۹۱: ۹۴۱-۹۴۰). نهایتاً دولت‌های هژمون ابزار جنگ را نیز در سطوح مختلف سایبری، اطلاعاتی و حمله مستقیم نظامی علیه دولت چالش‌گر به کار می‌گیرد. برای نمونه؛ ژوئن ۲۰۱۰ به تأسیسات هسته‌ای نطنز جمهوری اسلامی ایران توسط بدافزار «استاکس نت»

حمله سایبری شد. طبق گزارش‌ها، استاکس‌نت با مشارکت آمریکا و رژیم صهیونیستی برای مقابله با برنامه هسته‌ای ایران طراحی شده بود (Business Insider, 2016). آمریکا برای تخریب چهره جمهوری اسلامی ایران در سطح نظام بین‌المللی و همچنین ایجاد اجماعی بین‌المللی برای مقابله با این کشور، در ایران‌هراسی و به‌طور هماهنگ تلاش برای نشان دادن اسلام به‌عنوان دین ترور، خشونت، ارباب و خفقان را در طول چند سال گذشته در دستور کار قرار داده است. به‌طور کلی، هژمونی آمریکا، بسته به شرایط مختلف، مجموعه‌ای از راهبردهای مختلف را برای مقابله با جمهوری اسلامی ایران در طول چهل سال گذشته به‌کار گرفته است که به‌طور کلی عبارتند از: تهدید نظامی، تحریم اقتصادی، نفوذ و شبکه‌سازی، جنگ روانی و تحریک افکار عمومی، جنگ سایبری، اسلام‌هراسی و ایران‌هراسی و ... براساس تجارب پیشین آمریکا در برخورد با دولت‌های چالش‌گر و همچنین مؤلفه‌های قدرت نرم در راستای براندازی نرم، پیشران‌های کلیدی عبارتند از:

۱- تحریم اقتصادی: از راهبردهای مهم کشورهای سلطه‌گر در طول تاریخ برای تحت فشار قرار دادن کشورهای چالش‌گر نظم موجود جهانی، فشار اقتصادی در قالب تحریم می‌باشد. به‌عبارت دیگر، در صورت عدم امکان تهاجم نظامی در قالب جنگ سخت، تحریم‌ها مهم‌ترین راهبرد جنگ نرم برای فشار و شکستن توان مقاومت دولت چالش‌گر است.

۲- تأثیر بر افکار عمومی: نقطه آماج جنگ نرم، افکار عمومی کشور مورد تهاجم است. به‌عبارت دیگر، جنگ نرم مجموعه‌ای از راهبردها، ابزار و وسایل برای تغییر و تحت‌تأثیر قرار دادن افکار عمومی کشور مورد تهاجم است.

۳- آشوب اجتماعی: معمولاً تغییر و دست‌کاری افکار عمومی کشور مورد تهاجم در راستای ایجاد آشوب سیاسی - اجتماعی و به‌طور کلی بی‌ثباتی سیاسی است.

۴- دیپلماسی و مذاکره: دیپلماسی و مذاکره در قالب دیپلماسی اجبار از راهبردهای مهم کشورهای سلطه‌گر برای تغییر الگوی رفتاری کشور چالش‌گر است. راهبرد غیرنظامی

دیپلماسی اجبار به‌جای توسل جستن به جنگ، تلاش می‌کند تا با اقناع‌سازی، کشور هدف را از انجام اقدامات خود باز دارد.

این چهار پیشران، به‌نوعی مهم‌ترین رویکرد و راهبرد آمریکا برای مقابله با جمهوری اسلامی ایران در راستای جنگ نرم و جنگ ترکیبی است. بر همین اساس، راهبردهای آمریکا برای مقابله با جمهوری اسلامی ایران در قالب سناریوهای مختلف و در ابعاد چهارگانه سیاسی، اقتصادی، نظامی - امنیتی و اجتماعی - فرهنگی ترسیم می‌شود. به این ترتیب می‌توان گفت وقتی آمریکا اعمال این سیاست‌ها و راهبردها را در دستور کار قرار داده است، احتمالاً در آینده نیز این موارد اهمیت خود را حفظ خواهند کرد. البته به‌دلیل دخیل بودن عوامل چهارگانه فوق در این راهبردها، سناریوهای متصور تهدید آمریکا علیه ج.ا.ایران را با «عدم قطعیت» روبرو خواهد کرد.

مدل مفهومی تحقیق

دو عامل و متغیر شناسایی شده به‌عنوان عوامل و متغیرهای اصلی اثرگذار بر افول هژمونی نظامی آمریکا عبارتند از: ۱- داخلی ۲- خارجی. بر اساس مبانی نظری و دیدگاه خبرگان و صاحب‌نظران، تعداد ۱۹ عامل خارجی و ۱۶ عامل داخلی اثرگذار بر افول هژمونی نظامی آمریکا احصاء گردید که طبق شکل شماره یک این عوامل دارای پیامدهای مثبت و منفی بر مؤلفه‌های نظامی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی امنیت ملی ج.ا.ایران می‌باشد، به‌طوری‌که یا باعث کاهش هژمونی نظامی آمریکا می‌گردد یا افزایش قدرت منطقه‌ای ج.ا.ایران را به دنبال دارد که در شکل شماره یک بیان گردیده است.

۲. روش‌شناسی تحقیق

این تحقیق کاربردی است، زیرا سعی شده پیامدها و فرصت‌های افول هژمونی نظامی آمریکا بر امنیت ملی ج.ا.ایران مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته تا مسئولین می‌توانند از نتایج به‌دست آمده این تحقیق در شناسایی و اولویت‌بندی تهدیدات نظامی آمریکا استفاده نمایند. از سوی دیگر چون نتایج این تحقیق می‌تواند به توسعه مطالعات در این حوزه مساعدت نماید لذا «کاربردی - توسعه‌ای» است. این تحقیق بر روی یک موضوع خاص (پیامدهای و فرصت‌های حاصل از افول هژمونی نظامی آمریکا بر امنیت ملی ج.ا.ایران) کار کرده که قابل اطلاق به دیگر موارد نیست، لذا روش این تحقیق، «موردی - زمینه‌ای» است.

قلمرو تحقیق از نظر زمانی، پس از حادثه ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ تا سال ۲۰۳۰ است. از نظر مکانی، شامل جهان می‌باشد. جامعه آماری متشکل ۳۷ نفر از صاحب‌نظران و نخبگان لشکری و کشوری که حداقل دارای مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد بوده و سه سال به عنوان فرمانده یا مدیر در بخش‌های نظامی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی مرتبط با آمریکا انجام وظیفه کرده باشند. چون جامعه آماری کمتر از ۱۰۰ نفر می‌باشد، نمونه‌گیری به‌عمل نمی‌آید و به‌صورت تمام شمار هر ۵۵ نفر نظرسنجی شدند. اطلاعات از دو روش میدانی و اسنادی گردآوری و از طریق نرم‌افزار SPSS تحلیل شده است. در روش میدانی، پرسشنامه‌ای تنظیم که ۱۸ پرسش بسته آن از طریق آزمون تی و فاصله اطمینان ۹۵ درصدی در قالب طیف لیکرت در پنج سطح طبقه‌بندی و تحلیل کمی شد. «پیامدها و فرصت‌ها» متغیر مستقل و «ابعاد سیاسی، اقتصادی، نظامی و اجتماعی امنیت ملی» متغیر وابسته است.

۳. تجزیه و تحلیل یافته‌ها

پیامدهای سیاسی، اقتصادی و نظامی افول هژمونی نظامی آمریکا بر ج.ا.ایران کدامند؟ پیامدهای افول هژمونی نظامی آمریکا بر ابعاد سیاسی، اقتصادی و نظامی ج.ا.ایران، از طریق مطالعات میدانی و کتابخانه‌ای احصاء که برابر نظر جامعه خبرگی تجزیه و تحلیل داده‌ها مطابق با آزمون تی- تست به شرح ذیل تعیین گردیده است:

جدول شماره ۱: پیامدهای افول هژمونی نظامی آمریکا بر ابعاد سیاسی، اقتصادی و نظامی ج.ا.ایران

شماره گویه	مؤلفه	گویه	میانگین	مقدار آزمون تی	درجه آزادی
۱	اقتصادی	ارتقای جایگاه و نقش ایران در بازار جهانی	3.62	2.65	۲۰
۲		اموختن روش‌های کنترل تحریم از سوی ایران	3.62	2.77	۲۰
۳		ناکارآمد ساختن تحریم‌ها با استفاده از روش‌های غیرمعمول	3.52	1.92	۲۰
۴	سیاسی	یافتن دست برتر ایران در معادلات منطقه غرب آسیا	3.76	3.20	۲۰
۵		گسترش شبکه‌های منطقه‌ای ایران	3.95	4.07	۲۰
۶		تغییر روش کنترل جنگ‌های داخلی خارج از ج.ا.ایران از طریق پشتیبانی نظامی، مالی و اطلاعاتی به بازیگران دولتی و غیردولتی	3.86	4.60	۲۰
۷		یافتن رویکرد عمل‌گرایانه در فرهنگ داخلی ایران	3.57	3.01	۲۰
۸	اجتماعی فرهنگی	بی‌اهمیت انگاشتن عقاید لیبرال، حقوق بشر و دموکراسی آمریکایی از سوی هویت‌های ملی-ایرانی	3.24	1.16	۲۰
۹		تقویت حس استثنائگرایی ج.ا.ایران متأثر از دو منبع هویتی اسلام شیعی و ملی‌گرایی ایرانی	3.38	1.79	۲۰
۱۰		تشدید اختلاف در ذهنیت تاریخی و سازه‌های هویتی و وجه عملیاتی فرهنگ راهبردی ایران و آمریکا	3.33	1.67	۲۰

درجه آزادی	مقدار آزمون تی	میانگین	گویه	مؤلفه	شماره گویه
۲۰	0.72	3.19	جایگزینی احتمالی ایران با چین به عنوان قدرت منطقه ای در غرب آسیا	نظامی	۱۱
۲۰	0.24	3.05	تقویت فرهنگ تهاجمی به جای فرهنگ تدافعی در ایران		۱۲
۲۰	1.75	3.48	تبدیل شدن ایران به چالش ژئوپلیتیک و تهدید اصلی آمریکا		۱۳
۲۰	3.25	3.71	بالا رفتن قدرت ریسک ایران در برابر تهدیدات آمریکا		۱۴
۲۰	6.04	4.10	شکل گیری جبهه مقاومت		۱۵
۲۰	5.43	4.14	افزایش قابلیت های نظامی ایران		۱۶
۲۰	4.14	4.05	تبدیل شدن ایران به قدرت هسته ای		۱۷
۲۰	2.96	3.76	دستیابی به جایگاه قدرت سایبری جهانی		۱۸

جدول شماره ۱ بیانگر آن است که برابر نظر جامعه خبرگی، از تعداد ۱۸ مورد پیامد حاصل از افول هژمونی نظامی آمریکا، تعداد ۱۱ پیامد به شرح ذیل با ضریب اطمینان ۹۵٪ و خطای ۵٪ بر ابعاد سیاسی، اقتصادی و نظامی ج.ا.ایران مؤثر، نقش آفرین و معنادار می-باشند و پیامدهای: ناکارآمد ساختن تحریم‌ها با استفاده از روش‌های غیرمعمول، بی‌اهمیت انگاشتن عقاید لیبرال، حقوق بشر و دموکراسی آمریکایی از سوی هویت‌های ملی - ایرانی، تقویت حس استثناگرایی ج.ا.ایران متأثر از دو منبع هویتی اسلام شیعی و ملی‌گرایی ایرانی، تشدید اختلاف در ذهنیت تاریخی و سازه‌های هویتی و وجه عملیاتی فرهنگ راهبردی ایران و آمریکا، جایگزینی احتمالی ایران با چین به عنوان قدرت منطقه‌ای در غرب آسیا، تقویت فرهنگ تهاجمی به جای فرهنگ تدافعی در ایران، تبدیل شدن ایران به چالش ژئوپلیتیک و تهدید اصلی آمریکا» بر ابعاد سیاسی، اقتصادی و نظامی ج.ا.ایران، مؤثر و معنادار نشدند.

رتبه‌بندی پیامدهای افول هژمونی نظامی آمریکا بر ابعاد سیاسی، اقتصادی و نظامی ج.ا.ایران

پس از تعیین پیامدهای افول هژمونی نظامی آمریکا، به رتبه‌بندی مؤلفه‌ها و سپس رتبه‌بندی پیامدهای مرتبط با هریک از مؤلفه‌ها، برابر نظر خبرگان و با استفاده از آزمون فریدمن پرداخته شده است.

جدول شماره ۲: رتبه‌بندی مؤلفه‌های پیامدها

ردیف	مؤلفه	میانگین رتبه
۱	سیاسی	2.81
۲	نظامی	2.69
۳	اقتصادی	2.60
۴	اجتماعی فرهنگی	1.90

فرصت‌های حاصل از افول هژمونی نظامی آمریکا و تأثیر آن بر ابعاد سیاسی، اقتصادی و نظامی ج.ا.ایران کدامند؟

فرصت‌های حاصل از افول هژمونی نظامی آمریکا و تأثیر آن بر ابعاد سیاسی، اقتصادی و نظامی ج.ا.ایران، از طریق مطالعات میدانی و کتابخانه‌ای احصاء که برابر نظر جامعه خبرگی تجزیه و تحلیل داده‌ها مطابق با آزمون تی- تست به شرح ذیل تعیین گردیده است:

جدول شماره ۳: فرصت‌های حاصل از افول هژمونی نظامی آمریکا و تأثیر آن بر ابعاد سیاسی، اقتصادی و نظامی

ج.ا.ایران

شماره گویه	مؤلفه	گویه	میانگین	مقدار آزمون تی	درجه آزادی	سطح معناداری
۱	اقتصادی	تقویت مناسبات با کشورهای همسایه در چارچوب سیاست همسایگی فعال	4.19	5.56	۲۰	0.00
۲		توجه بیشتر به دیپلماسی انرژی و آب	3.52	2.33	۲۰	0.03
۳	سیاسی	تبدیل «نفوذ» ج.ا.ایران به «نقش» و سپس تبدیل «نقش» به «حضور» با استفاده از دیپلماسی و سیاست خارجی با هدف ایجاد ارزش افزوده برای کشور	4.00	4.83	۲۰	0.00
۴		کاهش قدرت هژمونیک آمریکا و شکل‌گیری نظم‌های بین‌المللی جدید	4.10	5.32	۲۰	0.00
۵		تشدید اختلافات غرب و آمریکا با روسیه و چین و فرصت بهره‌برداری کشورمان از این شرایط	4.05	4.14	۲۰	0.00
۶		بهبود موقعیت کنشگران غیردولتی در نظام بین‌الملل که هرکدام می‌تواند منجر به ارتقاء جایگاه و نقش آفرینی ج.ا.ایران در نظام بین‌الملل شوند	3.52	1.99	۲۰	0.06
۷		طراحی و مهندسی نظم خاورمیانه‌ای درون‌زای نوین مبتنی بر مشارکت همه کشورها	3.38	1.50	۲۰	0.15
۸	اجتماعی فرهنگی	توسعه قدرت نرم کشور همپای تقویت قدرت نظامی با هدف ارتقاء هرچه بیشتر جایگاه ج.ا.ایران در معادلات منطقه‌ای و جهانی	3.71	2.43	۲۰	0.02
۹		لزوم افزایش نرخ رشد جمعیت و حفظ سرمایه‌های انسانی و نخبگان	3.38	1.50	۲۰	0.15
۱۰	نظامی	برتری یافتن ایران نسبت به آمریکا در کسب قدرت منطقه‌ای	3.24	0.93	۲۰	0.37
۱۱		تبدیل شدن ایران به قدرت «پیش برنده» علاوه بر برخورداری از قدرت «پیش روندگی»	3.52	2.06	۲۰	0.05

شماره گویه	مؤلفه	گویه	میانگین	مقدار آزمون تی	درجه آزادی	سطح معناداری
۱۲		اهتمام به نقش «هوش مصنوعی» به عنوان یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های قدرت	3.71	2.75	۲۰	0.01

جدول شماره ۳ بیانگر آن است که برابر نظر جامعه خبرگی، از تعداد ۱۲ فرصت حاصل از افول هژمونی نظامی آمریکا، تعداد ۸ فرصت با ضریب اطمینان ۹۵٪ و خطای ۵٪ بر ابعاد سیاسی، اقتصادی و نظامی ج.ا.ایران مؤثر، نقش‌آفرین و معنادار می‌باشند و فرصت‌های: «بهبود موقعیت کنشگران غیردولتی در نظام بین‌الملل که هرکدام می‌توانند منجر به ارتقای جایگاه و نقش‌آفرینی ج.ا.ایران در نظام بین‌الملل شوند، طراحی و مهندسی نظم آسیای غربی درون‌زای نوین مبتنی بر مشارکت همه کشورها، لزوم افزایش نرخ رشد جمعیت و حفظ سرمایه‌های انسانی و نخبگان و برتری یافتن ایران نسبت به آمریکا در کسب قدرت منطقه‌ای» بر ابعاد سیاسی، اقتصادی و نظامی ج.ا.ایران، مؤثر و معنادار نشدند.

رتبه‌بندی فرصت‌های حاصل از افول هژمونی نظامی آمریکا و تأثیر آن بر ابعاد سیاسی، اقتصادی و نظامی ج.ا.ایران:

پس از تعیین فرصت‌های حاصل از افول هژمونی نظامی آمریکا، در این بخش به رتبه‌بندی مؤلفه‌ها و سپس رتبه‌بندی فرصت‌ها، برابر نظر خبرگان و با استفاده از آزمون فریدمن، پرداخته شده است.

جدول شماره ۴: رتبه‌بندی مؤلفه‌های فرصت‌ها

ردیف	مؤلفه	میانگین رتبه
۱	اقتصادی	2.93
۲	سیاسی	2.64
۳	اجتماعی فرهنگی	2.36
۴	نظامی	2.07

۴. نتیجه‌گیری

بر اساس تجزیه و تحلیل انجام شده، مهم‌ترین نتایج تحقیق به شرح زیر می‌باشد:

✓ پیش‌بینی می‌شود روند تغییرات «امنیت ملی ج.ا.ایران»، در آینده، تنها متأثر از «عوامل داخلی آمریکا مؤثر بر افول هژمونی نظامی این کشور» خواهد بود و «عوامل خارجی آمریکا مؤثر بر افول هژمونی نظامی این کشور»، نقشی در روند تغییرات «امنیت ملی ج.ا.ایران» نخواهد داشت.

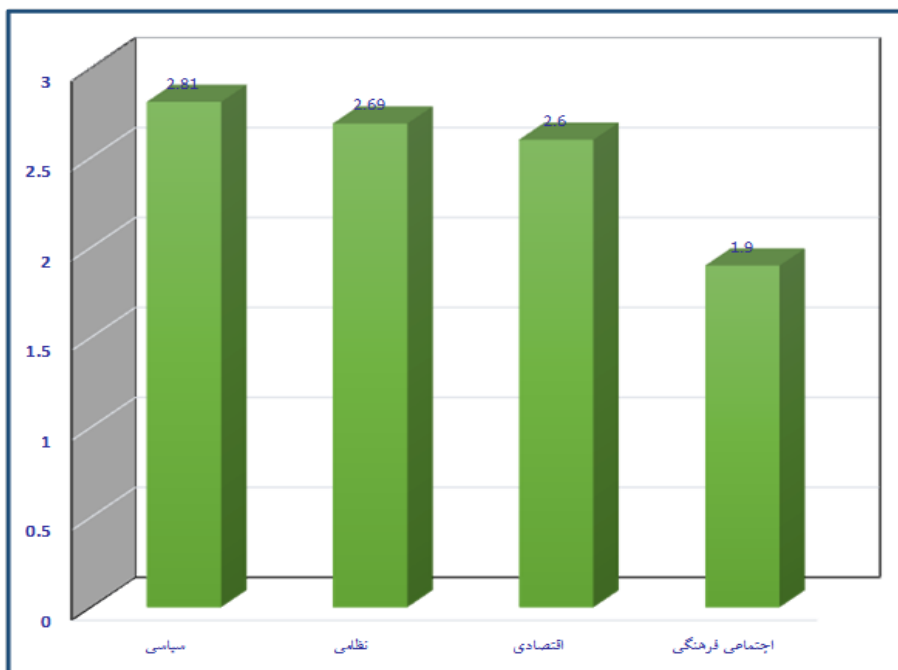
✓ پیش‌بینی می‌شود، مقدار تغییر «امنیت ملی ج.ا.ایران» متأثر از «عوامل داخلی آمریکا مؤثر بر افول هژمونی نظامی این کشور»، با توجه به مقدار ضریب محاسبه شده، مقدار ۰/۷۲۱. واحد برآورد شده است، بدین معنی که در صورت تغییر یک واحد «عوامل داخلی آمریکا مؤثر بر افول هژمونی نظامی این کشور»، «امنیت ملی ج.ا.ایران» به مقدار ۰/۷۲۱ واحد تغییر خواهد یافت.

✓ با توجه به مقدار محاسبه شده سطح معناداری متغیر مستقل «عوامل خارجی آمریکا مؤثر بر افول هژمونی نظامی این کشور»، که مقدار ۰/۸۴۸ برابر نظر خبرگان محاسبه شده، بیانگر این مطلب است که سطح معناداری اثرگذاری «عوامل خارجی آمریکا مؤثر بر افول هژمونی نظامی این کشور» بر «امنیت ملی ج.ا.ایران، برابر ۰/۱۵۲ خواهد بود، بدین معنی که برابر نظر خبرگان، با احتمال ۱۵/۲ درصد، «عوامل خارجی آمریکا مؤثر بر افول هژمونی نظامی این کشور» بر «امنیت ملی ج.ا.ایران» تاثیرگذار خواهد بود.

نمودار شماره ۱ و جدول شماره ۵ که برابر نظر خبرگان و نتیجه آزمون فریدمن و همچنین مقایسه میانگین رتبه‌ها تهیه شده نشان می‌دهد که ترتیب اولویت چهار مؤلفه مرتبط با پیامدها، با ضریب اطمینان ۹۱٪ و خطای ۹٪ به شرح ذیل می‌باشد:

۱- سیاسی ۲- نظامی ۳- اقتصادی ۴- اجتماعی فرهنگی

نمودار شماره ۱: رتبه بندی مؤلفه های پیامدها

جدول شماره ۵: رتبه بندی پیامدها

ردیف	مؤلفه	میانگین رتبه
۱	افزایش قابلیت های نظامی ایران	13.19
۲	شکل گیری جبهه مقاومت	12.64
۳	تبدیل شدن ایران به قدرت هسته ای	12.05
۴	گسترش شبکه های منطقه ای ایران	11.79
۵	تغییر روش کنترل جنگ های داخلی خارج از ج.ا.ایران از طریق پشتیبانی نظامی، مالی و اطلاعاتی به بازیگران دولتی و غیردولتی	11.07
۶	یافتن دست برتر ایران در معادلات منطقه غرب آسیا	10.33
۷	بالا رفتن قدرت ریسک ایران در برابر تهدیدات آمریکا	10.29
۸	دستیابی به جایگاه قدرت سایبری جهانی	10.12

ردیف	مؤلفه	میانگین رتبه
۹	آموختن روش‌های کنترل تحریم از سوی ایران	9.33
۱۰	ارتقای جایگاه و نقش ایران در بازار جهانی	9.26
۱۱	یافتن رویکرد عمل‌گرایانه در فرهنگ داخلی ایران	8.83
۱۲	ناکارآمد ساختن تحریم‌ها با استفاده از روش‌های غیرمعمول	8.76
۱۳	تبدیل شدن ایران به چالش ژئوپلیتیک و تهدید اصلی آمریکا	8.62
۱۴	تقویت حس استثناگرایی ج.ا.ایران متأثر از دو منبع هویتی اسلام شیعی و ملی‌گرایی ایرانی	7.98
۱۵	تشدید اختلاف در ذهنیت تاریخی و سازه‌های هویتی و وجه عملیاتی فرهنگ راهبردی ایران و آمریکا	7.19
۱۶	جایگزینی احتمالی ایران با چین به عنوان قدرت منطقه‌ای در غرب آسیا	7.07
۱۷	بی‌اهمیت انگاشتن عقاید لیبرال، حقوق‌بشر و دموکراسی آمریکایی از سوی هویت‌های ملی - ایرانی	6.81
۱۸	تقویت فرهنگ تهاجمی به جای فرهنگ تدافعی در ایران	5.67

نمودار شماره ۲ و جدول شماره ۶ که برابر نظر خبرگان و نتیجه آزمون فریدمن و همچنین مقایسه میانگین رتبه‌ها تهیه شده نشان می‌دهد؛ ترتیب اولویت چهار مؤلفه مرتبط با فرصت‌ها، با ضریب اطمینان ۹۰٪ و خطای ۱۰٪ به شرح ذیل می‌باشد:

۱- اقتصادی ۲- سیاسی ۳- اجتماعی - فرهنگی ۴- نظامی

نمودار شماره ۲: رتبه‌بندی مؤلفه‌های فرصت‌ها

جدول شماره ۶: رتبه‌بندی فرصت‌ها

ردیف	مؤلفه	میانگین رتبه
۱	تقویت مناسبات با کشورهای همسایه در چارچوب سیاست همسایگی فعال	8.74
۲	کاهش قدرت هژمونیک آمریکا و شکل‌گیری نظم‌های بین‌المللی جدید	8.19
۳	تبدیل «نفوذ» ج.ا.ایران به «نقش» و سپس تبدیل «نقش» به «حضور» با استفاده از دیپلماسی و سیاست خارجی با هدف ایجاد ارزش افزوده برای کشور	7.93
۴	تشدید اختلافات غرب و آمریکا با روسیه و چین و فرصت بهره‌برداری کشورمان از این شرایط	7.83
۵	توسعه قدرت نرم کشور همپای تقویت قدرت نظامی با هدف ارتقاء هرچه بیشتر جایگاه ج.ا.ایران در معادلات منطقه‌ای و جهانی	6.62
۶	اهتمام به نقش «هوش مصنوعی» به عنوان یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های قدرت	6.45
۷	توجه بیشتر به دیپلماسی انرژی و آب	5.88
۸	تبدیل شدن ایران به قدرت «پیش‌برنده» علاوه بر برخورداری از قدرت «پیش‌روندگی»	5.71
۹	بهبود موقعیت کنشگران غیردولتی در نظام بین‌الملل که هرکدام می‌توانند منجر به ارتقاء جایگاه و نقش آفرینی ج.ا.ایران در نظام بین‌الملل شوند	5.57

ردیف	مؤلفه	میانگین رتبه
۱۰	طراحی و مهندسی نظم خاورمیانه‌ای درون‌زای نوین مبتنی بر مشارکت همه کشورها	5.50
۱۱	لزوم افزایش نرخ رشد جمعیت و حفظ سرمایه‌های انسانی و نخبگان	5.00
۱۲	برتری یافتن ایران نسبت به آمریکا در کسب قدرت منطقه‌ای	4.57

پیشنهادها

۱- در بُعد سیاسی، تلاش برای خروج ج.ا.ایران از انزوای سیاسی، یکی از مهم‌ترین پیامدهای افول نظامی آمریکاست که در دولت ۱۳ام نیز با تمرکز بخشیدن بر تقویت مناسبات سیاسی با همسایگان و همچنین رفع مناقشات بین‌المللی با کشورهای تأثیرگذار منطقه و بین‌الملل، موجب شده تا بسیاری از چالش‌های دیرینه کشور که در دولت‌های قبلی لاینحل باقی مانده بود، به‌درستی مورد مذاقه و حل و فصل قرار گرفته و راه‌کارهای عملی برای تأمین منافع ملی کشور دنبال گردد. لذا اولین و مهم‌ترین پیشنهاد، تلاش برای خروج نهایی و کامل کشور از انزوای سیاسی است.

۲- در بُعد نظامی، توسعه جبهه مقاومت و تعمیق هرچه بیشتر عمق راهبردی ج.ا.ایران مورد پیشنهاد است. با پیگیری این پیشنهاد، نیروهای نظامی آمریکا با رویکردی جدی‌تر و روندی پرشتاب‌تر مجبور به ترک منطقه غرب آسیا خواهند شد که پیامد آن، ارتقای امنیت ملی و تأمین منافع ملی کشور خواهد بود.

۳- در بُعد اقتصادی، ناکارآمد ساختن تحریم‌ها با بالابردن ظرفیت‌های علمی و گذر از لبه فناوری، پیشنهاد جامع‌الابعادی است که می‌تواند کشور را در تمامی عرصه‌های سیاسی، فرهنگی، نظامی، اجتماعی و ... با توفیقات فراوانی روبرو و حربه فلج‌سازی کشور از طریق تحریم‌ها و یا فشار همه‌جانبه را خنثی سازد.

۴- در بُعد اجتماعی، برای ارتقاء هرچه بیشتر جایگاه ج.ا.ایران در معادلات منطقه‌ای و جهانی، توسعه قدرت نرم کشور همپای تقویت قدرت نظامی، طراحی و مهندسی نظم خاورمیانه‌ای درون‌زای نوین مبتنی بر مشارکت همه کشورها و نهایتاً تقویت مناسبات با کشورهای همسایه در چارچوب سیاست همسایگی فعال مورد نیاز است. لزوم اهتمام به نقش «هوش مصنوعی» به عنوان یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های قدرت مورد تاکید است و توجه بیشتر به دیپلماسی انرژی و آب و نیز لزوم افزایش نرخ رشد جمعیت و حفظ سرمایه‌های انسانی و نخبگان پیشنهاد می‌گردد.

فهرست منابع و مآخذ

الف. منابع فارسی

- آهوویی، مهدی (۱۳۹۶)، افول هژمونی آمریکا: معنای انتقال قدرت در نظام جهانی و الزامات سیاست‌گذاری، فصلنامه پژوهش‌های روابط بین‌الملل، دوره اول، شماره بیست و سوم، ۷۷-۴۳.
- ارگانسکی، ای. اف. (۱۳۵۵)، *سیاست جهان*، ترجمه حسین فرهودی، بنگاه ترجمه و نشر کتاب.
- ایکنبری، جان (۱۳۸۲)، *تنها ابرقدرت، هژمونی آمریکا در قرن ۲۱*، ترجمه: عظیم فضلی پور، تهران، ابرار معاصر.
- بیات، محسن (۱۳۹۱)، *تاریخ تحریم ایران؛ تحول در آسیب‌پذیری‌ها و ماهیت تحریم‌ها*، فصلنامه سیاست خارجی. سال ۲۶، ۶۹۰-۹۳۵.
- سعیدی‌راد، آرش و حلالخور، مهرداد (۱۴۰۲)، *افول هژمونی ایالات متحده آمریکا و نظم جدید جهانی، جمهوری اسلامی ایران و هندسه نظم جدید جهانی و منطقه‌ای*، دانشگاه عالی دفاع ملی، کتاب مقالات هندسه نظم جدید جهانی، شماره اول.
- ظریف، محمد جواد (۱۳۹۷)، *سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران از درون مذاکره مبتنی بر قدرت*، فصلنامه سیاست خارجی، سال ۲۲، شماره ۴.
- عبدالله‌خانی، علی (۱۳۹۸)، *افول یا اضمحلال امپراتوری آمریکا و تحول در هندسه قدرت جهانی*،

- انتشارات دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، تهران.
- متقیان‌نژاد، محمدرضا و فاطمی‌نیا، محمدعلی (۱۴۰۲)، *افول سیاسی آمریکا در هندسه جدید جهانی از نگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)*، مفاهیم، نظریه‌ها و رویکردهای جدید در شکل‌گیری *نظم جدید جهانی*، دانشگاه عالی دفاع ملی، کتاب مقالات هندسه نظم جدید جهانی، شماره اول.
  - مرادی، عبدالله (۱۳۹۸)، *دیپلماسی اجبار و راهبرد فشار حداکثری آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران*، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی.
  - مرادی، عبدالله و حضی‌نیا، ناصر (۱۴۰۲)، *افول هژمونی آمریکا در منظومه فکری مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)*، *جمهوری اسلامی ایران و هندسه نظم جدید جهانی و منطقه‌ای*، دانشگاه عالی دفاع ملی، کتاب مقالات هندسه نظم جدید جهانی، شماره اول.
  - مرادیان، محسن (۱۳۹۳)، *مبانی نظری امنیت*، تهران، دانشکده علوم و فنون فارابی.

ب. منابع انگلیسی

- Cox, R.W., and Schechter, M.G. (2009) *The Political Economy of a Plural World. Critical reflections on power, morals and civilization*. London: Routledge. C-Span President Obama Speech to Muslim World in Cairo.
- Hulme, M. P., & Gartzke, E. (2021). *The Tyranny of Distance: Assessing and Explaining the Apparent Decline in US Military Performance*. International studies quarterly, 65(2), 542-550.
- Krause, Michael (2006), *Hegemony - The idea of hegemony, and in this context the role of America in the modern world*, UK, London.
- Lockie, A. (2016). *How the US's nuclear weapons compare to Russia's*. <https://www.businessinsider.com/us-vs-russianuclear-weapons-2016-9?IR=T>